

as the objectivity and reliability of the results obtained, depend on the optimal selection of research methods by a secondary education student. It has been proven that the formation of skills in the application of general scientific and literary research methods in senior students of scientific lyceums requires purposeful and systematic work from the teacher-linguist.

Key words: scientific research activity, scientific lyceum, research-oriented training, literary research, research methods.

УДК 37.015.31:159.922.7:373.3

Євген Мороз

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

ORCID ID 0009-0003-3580-5183

DOI 10.24139/2312-5993/2025.01/046-058

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНИХ НАВИЧОК МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Стаття присвячена результатам експериментального дослідження процесу формування соціально-емоційних навичок у молодших школярів. Дослідження було проведене в навчальних закладах Сумської ОТГ, де було впроваджено систематичне методичне забезпечення, спрямоване на розвиток ключових соціально-емоційних компетенцій учнів. У процесі експерименту було оцінено зміни в таких аспектах, як самоконтроль, емоційна стабільність, комунікаційні навички та здатність до конструктивного розв'язання конфліктів. Також досліджено вплив інтерактивних методик на формування толерантності, товарищескості та взаємодії серед учнів. Результати експерименту показали значне покращення рівня сформованості соціально-емоційних навичок після застосування педагогічних підходів, що підтверджує ефективність запропонованих методик для підвищення емоційної грамотності та соціальної адаптації молодших школярів. Стаття містить рекомендації щодо використання інтерактивних вправ у навчальному процесі для розвитку соціально-емоційних компетенцій учнів.

***Ключові слова:** соціально-емоційний розвиток молодших школярів; соціально-емоційні навички; експериментальне дослідження; методичне забезпечення; емоційний інтелект; інтерактивні методики.*

Постановка проблеми. Сучасна освіта акцентує на необхідності розвитку не лише академічних знань і когнітивних навичок, але й соціально-емоційних компетентностей, які є ключовими для успішної адаптації, навчання та інтеграції особистості у суспільство. Особливе значення це має для молодших школярів, які перебувають на етапі активного формування своїх соціальних, емоційних і поведінкових моделей. Розвиток соціально-емоційних навичок у цьому віці визначає здатність дітей до саморегуляції, побудови міжособистісних відносин, ефективного розв'язання конфліктів і розвитку емпатії.

Водночас існує низка проблем, які стримують системний розвиток цих навичок у молодших школярів. Освітній процес у початкових класах

часто фокусується на академічних досягненнях, залишаючи поза увагою цілеспрямоване формування соціальних і емоційних компетентностей. Багато педагогів не володіють необхідними знаннями та методиками для впровадження соціально-емоційного навчання. Крім того, участь батьків у цьому процесі є недостатньою: вони часто зосереджуються на оцінках та академічному розвитку дітей, ігноруючи важливість їхньої емоційної підтримки (Pastorelli, 2016).

У межах реформи Нової української школи (НУШ) пріоритетним є створення комфортного й безпечного освітнього середовища, що сприяє не лише навчанню, а й всебічному розвитку особистості. Одним із важливих аспектів концепції НУШ є розвиток ключових компетентностей, зокрема соціальної та громадянської, здатності до саморегуляції, критичного мислення, співпраці й емпатії (Концепція «Нова українська школа», 2016).

Особливо актуальним стає питання розвитку соціально-емоційних навичок в умовах викликів, спричинених російською агресією, яка значно вплинула на емоційний стан і соціалізацію дітей. З огляду на це, розвинуті соціально-емоційні компетентності є важливим інструментом для подолання стресу, травматичних наслідків і адаптації дітей до складних умов життя.

Тому дослідження, спрямовані на формування соціально-емоційних навичок молодших школярів, є не лише актуальними, але й критично важливими для забезпечення гармонійного розвитку особистості, відповідно до сучасних викликів суспільства та освітньої реформи.

Аналіз актуальних досліджень. Питання формування соціально-емоційних навичок молодших школярів є актуальним і широко обговорюваним у сучасній педагогічній та психологічній науці. Останні дослідження в Україні активно висвітлюють проблеми реформування освіти, зокрема в контексті реалізації концепції Нової української школи (НУШ). У цьому напрямі проводять значну роботу такі вітчизняні науковці, як Н. Бібік, О. Ковнір, І. Лопушинський, О. Овчарук, О. Пометун, О. Савченко та інші. Вони розглядають теоретичні та практичні аспекти трансформації освітнього процесу.

Особливості формування компетентностей у молодших школярів у межах НУШ досліджуються у працях В. Городяненка, О. Ліби, О. Хоми, які акцентують на розвитку ключових компетентностей, необхідних для успішного навчання та соціалізації. Проблеми розвитку наскрізних умінь, таких як комунікація, співпраця

та критичне мислення, висвітлюються у дослідженнях Т. Котик, Н. Крамар, Л. Голоцукової.

Особливу увагу соціально-емоційному розвитку дітей приділяють як вітчизняні, так і закордонні науковці. Українські дослідники, такі як І. Савчин, С. Якімова, Г. Рекун, М. Свіденська, розглядають вплив емоційного інтелекту на міжособистісні взаємини та адаптацію школярів. Їхні праці гармонійно доповнюються дослідженнями закордонних науковців, зокрема J. Cohen, N. Onunaku, S. Clothier, J. Popp, які акцентують на важливості інтеграції соціально-емоційного навчання у шкільний процес.

Дослідження впливу батьківства на розвиток соціально-емоційних навичок (G. Moroni, C. Nicoletti, E. Tominey) та впливу навчання соціально-емоційним умінням на успішність навчання (D. Antognazza, J. Sorrenti, U. Zölitz, D. Ribeaud, M. Eisner) свідчать про багатофакторність цього процесу. Зокрема, ці роботи підкреслюють важливість взаємодії між освітнім середовищем і родиною для формування у дітей необхідних навичок.

Шляхи впровадження програм соціально-емоційного та етичного навчання в освітній простір України пропонують такі дослідники, як О. Глоба, Л. Гриневич, Т. Дрожжина, О. Елькін, О. Масалітіна. Їхні роботи демонструють значний потенціал інтеграції сучасних програм, які відповідають викликам сучасного суспільства.

Вивчення особливостей розвитку дітей молодшого шкільного віку охоплює емоційний розвиток (Г. Валькова, Р. Новікова, Р. Павелків, І. Сухопара), соціальний розвиток (О. Поліщук, В. Сергієнко, О. Матвієнко), фізіологічний розвиток (С. Марченко, О. Аксьонова) та розвиток соціально-емоційних навичок (D. Jones, M. Greenberg, M. Crowley). Ці роботи обґрунтовують важливість комплексного підходу до формування соціально-емоційних компетентностей, який включає як навчальні, так і позанавчальні аспекти.

Отже, розвиток соціально-емоційних навичок молодших школярів є багатогранним і важливим завданням, що потребує систематичної роботи вчителів, батьків і дослідників. Попри значний прогрес у вивченні цього питання, актуальним залишається пошук нових підходів і методик, які враховують сучасні освітні тенденції та індивідуальні потреби дітей.

Мета статті – дослідити ефективність експериментальних методик, спрямованих на формування соціально-емоційних навичок у

молодших школярів, шляхом виявлення основних психолого-педагогічних умов, що сприяють розвитку емпатії, саморегуляції, співпраці та інших ключових компетентностей, важливих для їхньої успішної соціалізації та адаптації в освітньому середовищі.

Виклад основного матеріалу. Соціально-емоційні навички є невіддільною частиною всебічного розвитку особистості, адже вони визначають здатність людини адаптуватися до умов сучасного суспільства, будувати взаємостосунки, керувати власними емоціями та приймати обґрунтовані рішення. Ці навички охоплюють широкий спектр умінь, таких як емпатія, самоконтроль, ефективна комунікація, здатність працювати у команді, соціальна відповідальність та критичне мислення. Саме ці якості створюють основу для подальших успіхів як у навчанні, так і в житті дитини в цілому (Якименко, 2008)

Формування соціально-емоційних навичок – це динамічний процес, який розпочинається з раннього віку і триває упродовж усього життя. Дослідження Р. Павелківа (2011) демонструє, що у молодшому шкільному віці цей процес набуває особливого значення, оскільки саме в цей період дитина активно вивчає соціальні норми, засвоює нові моделі поведінки, вчиться вирішувати конфлікти та працювати у колективі. Формування таких навичок значною мірою залежить від середовища, у якому перебуває дитина. Це середовище включає родину, шкільний колектив, вчителів та друзів, кожен з яких має свій вплив на розвиток емоційної зрілості.

Особливу роль у цьому процесі відіграє школа, яка має створювати умови для розвитку соціально-емоційних навичок через інтеграцію відповідних методик у навчальний процес (Киричок, 2014). Це можуть бути інтерактивні уроки, групові завдання, рольові ігри, творчі проекти, тренінги з емоційного інтелекту тощо. Педагоги, які впроваджують такі підходи, не лише сприяють соціальній інтеграції учнів, але й забезпечують емоційний добробут дітей, що є важливим фактором успішного навчання (Сергієнко, 2018).

Експериментальне дослідження, яке є предметом цієї статті, проводилося серед учнів початкових класів, адже саме ця вікова категорія виявляє високу чутливість до впливів зовнішнього середовища. Молодші школярі перебувають на етапі активного соціального, емоційного та когнітивного розвитку, що робить їх ідеальною групою для вивчення можливостей застосування інноваційних підходів до формування соціально-емоційних навичок

(*Психологія молодшого школяра (зрілого дитинства)*, 2024). У рамках дослідження об'єктом аналізу були учні віком від 8 до 10 років, які навчалися у загальноосвітніх школах і демонстрували різний рівень сформованості соціальних умінь.

Далі ми детально опишемо експериментальну методику, яка використовувалася в дослідженні, процес його проведення, а також результати, які дозволили оцінити ефективність запропонованих підходів до формування соціально-емоційних навичок у молодших школярів.

Наше дослідження було адаптоване до національного контексту, враховуючи особливості сучасної ситуації в Україні, включаючи стресові та травматичні переживання громадян. Інструменти, застосовані в ході роботи, були максимально наближені до реалій, з якими стикаються українські діти. Констатувальний експеримент проводився за підтримки Управління освіти та науки Сумської міської ради для реалізації низки поставлених завдань. У ньому взяли участь 28 освітніх закладів, а загальна кількість опитаних респондентів — учнів 3-4 класів — склала 494 особи.

Для дослідження використовувалася авторська методика «Дослідження сформованості соціально-емоційних навичок молодших школярів». Завдяки анкетуванню та спостереженню за учнями початкової школи було проаналізовано рівень розвитку 17 навичок, об'єднаних у п'ять основних вимірів і один додатковий. Констатувальна діагностика зосереджувалася на таких соціально-емоційних аспектах, як відкритість до нового досвіду, сумлінність, соціальна взаємодія, емоційна стабільність та здатність до співпраці. Ці навички оцінювалися за п'ятьма критеріями: пізнавальним, виконавчим, соціальним, емоційним і кооперативним.

Методичний інструментарій дослідження включав:

- Опитування (анкетування): Проводилися індивідуальні та групові бесіди, а також анкетування учнів. Досліджувалися їхній емоційний стан, стосунки в колективі, рівень задоволення навчанням, а також переживання, викликані травматичними подіями.

- Спостереження: Систематичний моніторинг поведінки учнів у класі та під час виконання навчальних завдань дозволив виявити рівень розвитку таких навичок, як співпраця, самоконтроль, толерантність та інші соціально-емоційні компетенції.

- Математична обробка даних: Зібрані результати піддавалися статистичному аналізу. Застосовувалися методи обчислення середніх

значень, медіан, мод, а також кореляційний аналіз для виявлення взаємозв'язків між різними навичками. Для кращого розуміння тенденцій та закономірностей використовувалися графічні способи візуалізації даних.

Анкета дослідження включала 30 запитань, спрямованих на оцінку ключових аспектів соціально-емоційних навичок молодших школярів. Вона була побудована на основі шести основних складників:

1. Широта кругозору (відкритість до досвіду): 5 запитань оцінювали готовність учнів до нових ідей, змін та допитливість. Наприклад, як дитина ставиться до нових завдань чи вивчення іншої культури.

2. Виконання завдань (сумлінність): 5 запитань аналізували рівень відповідальності, організованості та здатності до самодисципліни, такі як дотримання обіцянок чи завершення початих завдань.

3. Взаємодія з іншими (орієнтованість на зовнішній світ): 6 запитань стосувалися комунікабельності, здатності працювати в команді та співпраці, наприклад, ініціативність у спілкуванні чи активність у колективних іграх.

4. Регуляція емоцій (емоційна стабільність): 4 запитання оцінювали здатність контролювати емоції, справлятися зі стресом і адекватно реагувати на виклики, наприклад, як учень поводить себе у разі невдачі або в конфліктних ситуаціях.

5. Залученість (здатність до співпраці): 6 запитань аналізували активність у спільних заходах, готовність допомагати та інтеграцію в колектив.

6. Додатковий вимір: 4 запитання охоплювали інші аспекти соціально-емоційного розвитку, наприклад, ставлення до думок інших, встановлення цілей чи переживання невдач.

Метою опитування був комплексний аналіз рівня розвитку соціально-емоційних навичок у молодших школярів та визначення чинників, що впливають на їх формування. Анкета дозволила оцінити не лише основні складники цих навичок, а й додаткові аспекти, формуючи цілісне уявлення про соціально-емоційний розвиток дітей.

Для оцінки рівня соціально-емоційних навичок учнів використовувалася чотирирівнева шкала, де кожному учаснику присвоювали від 0 до 20 балів. Це дозволило розподілити учнів на чотири групи залежно від рівня розвитку їхніх навичок:

Початковий рівень (0–5 балів): Учні цього рівня мають значні труднощі у взаємодії з оточенням. Їм притаманні низький

самоконтроль, підвищена тривожність та неадекватні реакції на стрес. Навички комунікації та співпраці або слабко розвинені, або взагалі відсутні.

Середній рівень (5–10 балів): Учні демонструють базові соціально-емоційні навички, але їхня поведінка є непослідовною та залежною від обставин. Вони частково здатні контролювати емоції, але у складних ситуаціях натрапляють на труднощі.

Достатній рівень (10–15 балів): Учні цього рівня ефективно взаємодіють з іншими, контролюють емоції та адекватно реагують на стресові ситуації. Вони активно застосовують навички співпраці, відповідально ставляться до завдань і демонструють самодисципліну.

Високий рівень (15–20 балів): Учні впевнено взаємодіють з оточенням, виявляють емоційну стабільність, самоконтроль та лідерські якості. Вони ініціативні, відповідальні та готові допомагати іншим.

Таблиця 1

Рівень сформованості соціально-емоційних навичок молодших школярів Сумської ОТГ

Виміри	Рівні, кількість респондентів			
	В	Д	С	П
Широта кругозору (відкритість до досвіду)	281	199	13	1
	56,88%	40,28%	2,63%	0,20%
Виконання завдань (сумлінність)	154	246	91	3
	31,17%	49,80%	18,42%	0,61%
Взаємодія з іншими (орієнтованість на зовнішній світ)	206	239	42	7
	41,70%	48,38%	8,50%	1,42%
Регуляція емоцій (емоційна стабільність)	184	263	42	5
	37,25%	53,24%	8,50%	1,01%
Залученість (здатність до співпраці)	320	153	14	7
	64,78%	30,97%	2,83%	1,42%
Додатковий вимір	201	234	55	4
	40,69%	47,37%	11,13%	0,81%

Результати констатувального експерименту щодо рівня сформованості соціально-емоційних навичок учнів 3-4 класів вказували на необхідність інтеграції спеціальних програм у навчальний процес. Високий рівень залученості (64,78 %) та відкритості до досвіду (56,88 %) свідчить про готовність учнів до

активної участі у навчанні та взаємодії з однолітками. Це створює основу для використання інтерактивних і кооперативних методів навчання, що сприяють пізнанню світу та адаптації до нових викликів.

Водночас навички сумлінності (49,80 %), взаємодії з іншими (48,38 %) та регуляції емоцій (53,24 %) потребують покращення. Для цього було важливо розробити програми розвитку самоконтролю та відповідальності, доповнені позаурочними активностями і залученням батьків.

Середній і початковий рівень навичок спостерігається лише у невеликої частини учнів, однак такі діти потребують індивідуального підходу, психологічної підтримки та регулярного моніторингу прогресу. Це допоможе їм краще інтегруватися в суспільство та долати сучасні виклики, пов'язані зі стресом і соціальними труднощами.

На основі вище зазначених даних ми й розробили програму впровадження комплексу вправ та ігор у навчальний процес задля поліпшення показників учнів 3 та 4 класів.

У межах дослідження було впроваджено інтерактивні вправи на уроках математики для розвитку соціально-емоційних навичок учнів, зокрема критичного мислення, комунікації, командної роботи та креативності.

Інтеграція зовнішніх джерел: Учні шукали додаткову інформацію в літературі чи інтернеті. Наприклад, під час розв'язування задач про вміст речовин в організмі досліджували їхнє значення та джерела. Це завдання сприяло критичному мисленню, вмінню аналізувати й пов'язувати знання з реальним життям.

Сюжетні задачі: Використовували задачі, що моделюють повсякденні ситуації, наприклад, розрахунок вартості покупок. Це розвивало практичні навички, зокрема фінансову грамотність, і підвищувало мотивацію до вивчення математики.

Творчі завдання: Учні створювали казки, вірші або сценки на математичну тематику, що сприяло креативності, розумінню математики та комунікативним навичкам. Завдання допомагали інтегрувати дослідницький підхід у навчання.

Гра «Так – Ні»: Діти відгадували числа, імена математиків чи формули, ставлячи запитання. Гра розвивала стратегічне мислення, навички слухання та систематизації інформації. Обговорення після гри сприяло критичному аналізу.

Вправа «Плануємо розпорядок дня»: Групова робота над створенням ефективного розпорядку дня розвивала співпрацю, комунікацію, планування та управління часом.

На уроках української мови використовувалися такі вправи:

1. Асоціативний тест: Учитель називав іменник, а учні повинні були підібрати асоціативні прикметники, що відповідали темі уроку. Вправа сприяла розвитку: креативності, допитливості, толерантності.

2. Письменник: Учні використовували задані слова для написання короткого твору, що активізувало розумову діяльність та створювало позитивний настрій. Розвивались такі навички: креативність, упевненість, наполегливість

3. Три речення: Учні в групах по три особи складали три взаємопов'язані речення. Це сприяло розвитку: товариськості, самоконтролю, енергійності та оптимізму.

4. Прикрась слово: Учні обирали слово та додавали до нього дії або складали з ним речення чи міні-твір. Вправа сприяла розвитку: мотивації досягати, співпереживання та довіри, відповідальності.

На уроках «Я досліджую світ» акцент робився на дослідницькій діяльності, експериментах та практичному вивченні навколишнього середовища. Такий підхід сприяв активному залученню учнів до навчання, розвитку спостережливості, аналізу й співпраці. Групові й парні завдання допомагали формувати командну роботу, довіру та комунікаційні навички.

Використані вправи:

1. «Як вчинити»: Аналіз сюжетних зображень із конфліктним змістом. Обговорення допомагало розвивати: критичне мислення, емпатію та співпереживання, вирішення конфліктів.

2. «Знайди помилку»: Учитель розповідав про природне явище з помилкою, яку учні мали помітити. Завдання розвивало: увагу та спостережливість, критичне мислення, швидкість реакції.

3. «Урожай»: Команди збирали «урожай» (макети, предмети або малюнки). Завдання розвивало навички: командної роботи та відповідальності.

4. «Знайди пару»: Учні об'єднували листя з плодами та проходили через «чарівну браму». Завдання сприяло: уважності, наполегливості, аналітичному мисленню та командній взаємодії.

Ці вправи допомагали учням поліпшити свої показники у соціально-емоційних навичках під час другого опитування. Ми

запровадили ці вправи у 3 та 4 А класах, для того аби показати різницю, їх розвитку порівняно з учнями які такого навчання не проходили.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Перейдемо до аналізу результатів опитування. Дані представлені у вигляді нової таблиці, спеціально створеної з метою систематизації відповідей 120 учнів.

Таблиця 2

**Поліпшений рівень сформованості соціально-емоційних навичок
молодших школярів Сумської ОТГ**

Виміри	Рівні, кількість респондентів			
	В	Д	С	П
Широта кругозору (відкритість до досвіду)	80	39	1	0
	67,00%	32,38%	0,61%	0,00%
Виконання завдань (сумлінність)	74	27	18	1
	61,77%	22,69%	15,39%	0,61%
Взаємодія з іншими (орієнтованість на зовнішній світ)	97	21	1	1
	80,75%	17,39%	0,81%	0,81%
Регуляція емоцій (емоційна стабільність)	88	31	1	0
	73,35%	25,66%	1,01%	0,00%
Залученість (здатність до співпраці)	102	17	1	0
	84,63%	14,14%	1,01%	0,00%
Додатковий вимір	67	49	3	1
	55,74%	40,69%	2,43%	1,20%

Порівнюючи рівень сформованості соціально-емоційних навичок молодших школярів Сумської ОТГ до і після впровадження педагогічних підходів, спостерігається значне покращення результатів, що видно з нової таблиці.

1. Широта кругозору (відкритість до досвіду): Частка учнів з високим рівнем зростає з 56,88 % до 67,00 %, що на 10,12 % більше. Кількість учнів на достатньому рівні зменшилася з 40,28 % до 32,38 %. Це свідчить про підвищення відкритості до досвіду.

2. Виконання завдань (сумлінність): Учні з високим рівнем стало більше – 61,77 % (підвищення на 30,60 %). Частка учнів на достатньому рівні знизилася з 49,80 % до 22,69 %, що також вказує на зростання сумлінності.

3. Взаємодія з іншими (орієнтованість на зовнішній світ): Частка учнів з високим рівнем збільшилася з 41,70 % до 80,75 %, що на 39,05 % більше. Кількість учнів на достатньому рівні зменшилася з 48,38 % до 17,39 %.

4. Регуляція емоцій (емоційна стабільність): Частка учнів на високому рівні зросла з 37,25 % до 73,35 %, що на 36,10 % більше. Учні на достатньому рівні стало менше – 25,66 % (зменшення з 53,24 %).

5. Залученість (здатність до співпраці): Високий рівень підвищився з 64,78 % до 84,63 %, що на 19,85 % більше. Частка учнів на достатньому рівні знизилася з 30,97 % до 14,14 %.

6. Додатковий вимір: Високий рівень зріс з 40,69 % до 55,74 %, підвищення на 15,05 %. Кількість учнів на середньому та початковому рівнях скоротилася.

Результати експериментального дослідження показали значне покращення рівня сформованості соціально-емоційних навичок у класах, де методичне забезпечення було впроваджене на постійній основі. Порівняння результатів до і після експерименту виявило істотні зміни в таких аспектах, як самоконтроль, емоційна стабільність, комунікаційні навички та здатність до конструктивного вирішення конфліктів. Крім того, використання інтерактивних методів навчання сприяло зростанню толерантності, товариськості та взаємодії серед учнів, що позитивно вплинуло на атмосферу в класах.

Отже, можна стверджувати, що методичне забезпечення, орієнтоване на розвиток соціально-емоційних навичок у молодших школярів, є ефективним інструментом для підвищення їхньої емоційної грамотності, здатності до самоконтролю, відповідальності та комунікації. Це не лише сприяє гармонійному розвитку особистості, а й підвищує загальну успішність учнів і якість освітнього процесу. Запропоновані методичні засоби можуть бути ефективно застосовані в різних соціально-економічних умовах і навчальних контекстах, що робить їх придатними для широкого використання в освітній практиці.

Майбутні дослідження можуть зосередитися на порівнянні ефективності різних методик, зокрема інтерактивних, проектних, та адаптивних підходів до розвитку соціально-емоційних навичок у молодших школярів, а також на вивченні їх взаємозв'язку з академічними досягненнями.

Оскільки розвиток соціально-емоційних навичок є процесом, який триває протягом усього життя, можна було б приділити більше

уваги дослідженням, як ці навички формуються та змінюються в підлітковому та молодшому дорослому віці, а також як вони взаємодіють з когнітивними та емоційними здібностями.

Оскільки дистанційне та змішане навчання є сьогоdnішніми реаліями багатьох українських шкіл, слід дослідити, як ці умови впливають на розвиток соціально-емоційних навичок у школярів та чи можна використовувати новітні технології для їх підтримки.

Ці напрямки досліджень відкривають можливості для розширення нашого розуміння процесу розвитку соціально-емоційних навичок і сприяють створенню більш ефективних навчальних середовищ і педагогічних стратегій для підтримки дітей у їх соціальному та емоційному розвитку.

ЛІТЕРАТУРА

- Киричок, В. А. (2014). Теоретичні основи виховання моральної самосвідомості молодших школярів (учнів 3-4-х класів) у позакласній діяльності. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*, 18 (1), 316–324 (Kyrychok, V. A. (2014). Theoretical foundations of moral self-awareness education of younger schoolchildren (3rd-4th grade students) in extracurricular activities. *Theoretical and methodological problems of educating children and schoolchildren*, 18 (1), 316–324).
- Концепція «Нова українська школа». МОН України (2016, 17 серпня). Взято з <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (*The concept of the "New Ukrainian School". Ministry of Education and Science of Ukraine* (2016, August 17). Retrieved from <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>).
- Міжнародне дослідження соціально-емоційних навичок — в Україні.* (2023, 7 липня). МОН. https://mon.gov.ua/news/mizhнародne-doslidzhennya-sotsialno-emotsiynikh-navichok-v-ukraini?utm_source=chatgpt.com (*International study of social and emotional skills - in Ukraine.* (2023, July 7). Ministry of Education and Science. https://mon.gov.ua/news/mizhнародne-doslidzhennya-sotsialno-emotsiynikh-navichok-v-ukraini?utm_source=chatgpt.com).
- Павелків, Р. В. (2015). *Вікова психологія: підручник*. Вид. 2-е, стер. К.: Кондор (Pavelkiv, R. V. (2015). *Age psychology: textbook*. Ed. 2nd, ed. K.: Condor).
- Психологія молодшого школяра (зрілого дитинства).* (2024). Авторські реферати, курсові та дипломні роботи. Онлайн бібліотека підручників. Studentam.net.ua. <https://studentam.net.ua/content/view/3153/97/> (*Psychology of a junior schoolchild (mature childhood).* (2024). Author's essays, course and diploma theses. Online library of textbooks. Studentam.net.ua. <https://studentam.net.ua/content/view/3153/97/>).
- Сергієнко, В. П. (2018). *Особливості соціального розвитку дітей молодшого шкільного віку з різним рівнем рухової активності.* <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/21558> (Sergienko, V. P. (2018). *Peculiarities of social development of children of junior school age*

with different levels of motor activity.
<http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/21558>

- Ябурова, Г. Ю. (2023). Адаптація програми соціально-емоційного та етичного навчання до викладання англійської мови в початковій школі. *Слобожанський науковий вісник. Серія: Філологія*, (3), 162–165. <https://doi.org/10.32782/philspu/2023.3.29> (Yaburova, G. Yu. (2023). Adaptation of the program of social-emotional and ethical education to teaching English in primary school. *Slobozhanskyi scientific bulletin. Series: Philology*, (3), 162–165. <https://doi.org/10.32782/philspu/2023.3.29>)
- Якименко, С. І. (2008). Особливості формування світогляду дитини старшого дошкільного та молодшого шкільного віку. *Збірник наукових праць «Педагогічні науки»*, 1 (49), 177–180 (Yakymenko, S. I. (2008). Peculiarities of the formation of the worldview of a child of senior preschool and junior school age. *Collection of scientific works "Pedagogical Sciences"*, 1 (49), 177–180).
- Antognazza, D. (2015). *Social and Emotional Education in Switzerland - a tale of a composite country*. University of Applied Sciences and Arts of Southern Switzerland. Switzerland.
- Jones, D., Greenberg, M., Crowley, M. (2015). Early Social-Emotional Functioning and Public Health: The Relationship between Kindergarten Social Competence and Future Wellness. *American Journal of Public Health*, 105, 2283–2290.
- Moroni, G., Nicoletti, C., & Tominey, E. (2019). Child Socio-Emotional Skills: The Role of Parental Inputs. *SSRN Electronic Journal*. <https://doi.org/10.2139/ssrn.3415778>
- Pastorelli, C.; Lansford, J.E.; Kanacri, B.P.L.; Malone, P.S.; Di Giunta, L.; Bacchini, D.; Bombi, A.S.; Zelli, A.; Miranda, M.C.; Bornstein, M.H.; et al. (2016). Positive parenting and children's prosocial behavior in eight countries. *J. Child Psychol. Psychiatry*, 57, 824–834.

SUMMARY

Moroz Yevhen. Experimental study of the process of forming social-emotional skills of young school students.

The article presents the results of an experimental study on the process of developing social-emotional skills in young students. The study was conducted in educational institutions of the Sumy OTG, implementing a systematic methodological framework aimed at fostering key competencies in social-emotional learning. The experiment assessed changes in self-control, emotional stability, communication skills, and the ability to resolve conflicts constructively. Special attention was given to the impact of interactive methods on the development of tolerance, sociability, and effective student interaction. The results of the experiment demonstrated a significant improvement in the level of social-emotional competence among young students after applying the proposed pedagogical approaches. The author provides practical recommendations for integrating interactive exercises into the educational process to enhance students' social adaptation and emotional competence.

Key words: social-emotional development of young students; social-emotional skills; experimental study; methodological support; emotional intelligence; interactive methods.